

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра _____ ФІНАНСІВ _____

(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою Податкова та митна справа

на тему: **«Особливості оподаткування фінансових установ в Україні»**

Виконавець:

студент 47/1 групи ЦЗВФН

Солодчук Марк Вікторович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Дослідження особливостей оподаткування фінансових установ в Україні набувають дедалі більшого значення.

Методологія оподаткування повинна бути тісно пов'язана з методами податкового контролю, аналізу та моніторингу податкового потенціалу насамперед банків. Це сприятиме гармонізації інтересів держави та учасників податкових відносин у банківському секторі.

Зниження податкового тиску має сприяти досягненню таких цілей: підвищення привабливості банківських продуктів; зменшення виробничих витрат клієнтів банківських установ і підвищення їхньої ділової активності, а також збільшення податкових надходжень до бюджету; зниження банківських ставок і тарифів на послуги; стимулювання розвитку конкуренції у банківському секторі.

Недосконала нормативно-законодавча база призводить до надмірного оподаткування одних банківських операцій і недостатнього оподаткування інших. Це заважає банківським установам та діючому сектору економіки стабільно розвиватися. Основними проблемами, які перешкоджають розвитку банківської системи України, є спад в економіці, девальвація гривні та війна в Україні. Це призводить до низького рівня управління та погіршення якості кредитного портфеля державних банків, а через збільшення рівня заборгованостей банки створюють резерви за активними операціями.

Очевидно, що за допомогою податків можна впливати на діяльність банківських установ. Сьогодні основними цілями податкового впливу на вітчизняні банки мають бути:

Переорієнтація інвестицій банків у реальний сектор економіки, а не в спекулятивні інструменти, такі як міжбанківське кредитування, валютні цінності та ринок цінних паперів.

Податкове втручання у банківську діяльність не повинно послаблювати фінансову стійкість банків і сприяти їхньому банкрутству.

Податкове регулювання повинно протидіяти монополізації у банківській сфері, оскільки монополізація ринку банківських послуг створює умови для перекладання податкового тягаря на клієнтів через підвищення відсоткових ставок за кредитами, зниження ставок за депозитами та збільшення комісійних тарифів.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою цієї кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних аспектів оподаткування фінансових установ, проведення аналітичного дослідження податкового навантаження на їхню діяльність та обґрунтування практичних рекомендацій удосконалення регулюючого впливу податків на фінансову систему України.

З метою реалізації поставленої мети були поставлені та вирішені наступні завдання:

- дослідити структуру фінансового ринку України;
- розглянути нормативно-правову базу оподаткування фінансових установ;
- охарактеризувати інструменти фіскального регулювання фінансових потоків;
- провести оцінювання ефективності функціонування фінансових установ в Україні;
- провести аналіз податкового навантаження на установи фінансового сектору України;
- виокремити результати оподаткування фінансових установ під час дії воєнного стану;
- розглянути особливості оподаткування фінансових установ у країнах Євросоюзу;
- розробити напрями вдосконалення оподаткування установ фінансового сектору в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини між державою та фінансовими установами відносно розрахунку та сплати до бюджетів податків та різного роду зборів.

Предметом дослідження є особливості оподаткування фінансових установ в Україні.

Методом дослідження. У роботі використана сукупність методів: загальнонаукових та специфічних. Метод логічного використано під час дослідження структури фінансового ринку України, при розгляді нормативноправової бази оподаткування фінансових установ. Метод аналізу та синтезу використано під час оцінювання ефективності функціонування фінансових установ в Україні; під час визначення рівня податкового навантаження на установи фінансового сектору України; під час виокремлення результатів оподаткування фінансових установ під час дії воєнного стану; під час визначення особливостей оподаткування фінансових установ у країнах Євросоюзу. Також використано метод графічного представлення даних з метою їх кращого сприйняття.

Інформаційна база. Законодавчі та нормативні акти України стосовно оподаткування фінансових установ. Використано аналітичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України щодо оподаткування фінансових установ. Ґрунтовно досліджені роботи українських та зарубіжних вчених стосовно проблем оподаткування установ фінансового сектору.

Обсяг та структура. Робота має наступну структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (49 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок. Робота містить 7 таблиць, 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

у першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ» розглянута структура фінансового ринку України, його чисельні показники та різноманітність підходів до визначення, його характерні риси і основні проблеми, розглянуті питання нормативно-правової

бази оподаткування фінансових установ та інструментів фіскального регулювання;

у другому розділі «ПРАГМАТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ» проведена оцінка ефективності функціонування фінансових установ в Україні, проаналізовано рівень податкового навантаження на установи фінансового сектору. Виокремлено практику оподаткування фінансових установ під час дії воєнного стану;

у третьому розділі «ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ» проведено дослідження закордонного досвіду оподаткування фінансових установ і розглянуті можливості його імплементації у вітчизняну практику. Розроблені пропозиції по вдосконаленню оподаткування фінансових установ.

ВИСНОВКИ

Фінансові установи відіграють провідну роль серед інвесторів активного економічного сектору. Вони сприяють збільшенню кількості платників податків, створюють додаткові матеріальні ресурси та підвищують доходність бюджетної системи.

Недосконала нормативно-правова база призводить до надмірного оподаткування деяких операцій і недостатнього оподаткування інших. Через це фінансові установи та економічний сектор не можуть стабільно розвиватися.

Подальший розвиток небанківського фінансового ринку потребує законодавчих змін для наближення регуляторного середовища до міжнародних стандартів. У 2021 році був прийнятий Закон України "Про фінансові послуги та фінансові компанії", який передбачає суттєве оновлення чинних норм у сфері регулювання ринків фінансових послуг. Також був прийнятий Закон України "Про страхування", що систематично змінює підхід до регулювання та нагляду за ринком страхування, сприяючи його оздоровленню і розвитку. У

липні 2023 року ухвалено нову редакцію Закону України "Про кредитні спілки". Основні положення цих законів набирають чинності з 1 січня 2024 року, для їх реалізації необхідно розробити нові нормативно-правові акти. Комплексне врегулювання на ринку передбачає впровадження міжнародних стандартів IAIS, IOPS та IOSCO, а також вимог актів ЄС, таких як Solvency II, MiFID II, MiFIR, MAR, MAD, CRR, CRD, BRRD, IDD та MotorInsuranceDirective.

Невирішеними залишаються питання створення системи гарантування вкладів членів кредитних спілок, процедури виведення з ринку неплатоспроможних кредитних установ та страховиків життя. У секторі небанківських фінансових послуг досі немає системи гарантування за договорами страхування життя. Основними проблемами розвитку недержавних пенсійних та публічних інвестиційних фондів залишаються низька фінансова спроможність громадян брати участь у системах недержавного пенсійного забезпечення та спільного інвестування, а також низький рівень довіри населення до цих фінансових ринків.

Повноцінне функціонування системи накопичувального пенсійного забезпечення поступово підвищуватиме рівень соціального захисту людей пенсійного віку, залучаючи потужні внутрішні довгострокові інвестиційні ресурси, що сприятиме зростанню інвестицій у національну економіку.

Інфраструктура ринків капіталу та організованих товарних ринків залишається неефективною та недостатньо розвиненою. 1 липня 2021 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» від 19 червня 2020 року № 738-IX. Його впровадження має на меті покращення функціонування українських ринків капіталу та відображає державну політику, спрямовану на узгодження українського законодавства з міжнародним інвестиційним регулюванням.

З моменту повномасштабного вторгнення країни-агресора операції на фондовому ринку були значно обмежені (за винятком операцій із державними

цінними паперами військового призначення) до серпня 2022 року. На сьогодні більшість обмежень знято (крім валютних обмежень та операцій, стороною яких є суб'єкти, пов'язані з країною-агресором). Водночас на організованих ринках капіталу операції з корпоративними цінними паперами рідкісні, і понад 95% операцій проводиться з державними цінними паперами.

Наявність дієвих механізмів залучення інвестицій (як внутрішніх, так і іноземних) у приватний та державний сектор є ключовою умовою для швидкого та ефективного повоєнного відновлення України. Також актуальною є подальша імплементація актів права ЄС у законодавство України в рамках зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та отримання статусу кандидата в члени ЄС на шляху до повноцінного членства.

У сфері оподаткування інтереси держави і регіонів перетинаються з інтересами платників – суб'єктів господарювання та громадян. Держава, враховуючи пріоритетність фіскальної функції податків, зацікавлена у збільшенні загальної суми податків і зборів, що надходять у бюджети всіх рівнів і державні цільові фонди. Проте надмірне підвищення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави) позбавляє платників стимулу до розвитку і розширення масштабів діяльності, що призводить до таких негативних наслідків, як пригнічення підприємницької ініціативи, стагнація, ухилення від оподаткування та розвиток тіньової економіки.

Платники податків, навпаки, зацікавлені у мінімізації витрат, включаючи податкові, тому лібералізація оподаткування об'єктивно сприяє зміцненню фінансового стану платників податків, збільшенню обсягів продажів (що сприяє насиченню ринку і створенню конкурентного середовища) та зростанню виплат, пов'язаних з оплатою праці. Це, у свою чергу, не тільки підвищує рівень добробуту працюючих, але й стимулює збільшення попиту на національному рівні, що є найважливішим фактором стабільного економічного розвитку.

Високе податкове навантаження уповільнює економічне зростання, і як наслідок, вимагатиме подальшого збільшення податкового тиску, що ще

більше стримуватиме економічний розвиток. Збільшення податків лише на 1% ВВП зменшує реальний ВВП на 3% приблизно через два роки. Просте але справедливе твердження, що багатство спочатку має бути створене, а вже потім обтяжене податками, є надзвичайно важливим для нас зараз. Наразі країна втратила багато (люди, реальний сектор, логістичні ланцюги, ринки), а поточні видатки навіть умовно не можуть забезпечуватися податковими надходженнями. Нині найбільш сприятливий час для проведення податкової лібералізації: з одного боку, податки вже не є основним джерелом наповнення держбюджету для України, а з іншого – зараз як ніколи важливо саме створити багатство, щоб компенсувати втрати, і тільки потім думати про його оподаткування.

Аргументоване зменшення податкового тиску в перспективі кількох років може позитивно вплинути на обсяг податкових надходжень до бюджету. Це пояснюється тим, що збільшення масштабів діяльності платників податків розширює базу непрямого оподаткування, а зростання прибутків підприємств і заробітних плат забезпечує зростання податкових надходжень від прямих податків і зборів. Податкова політика є одним із ключових інструментів розвитку української економіки, який може гарантувати стаке та довготривале економічне зростання. Від неї залежатиме темп відновлення української економіки, інтерес інвесторів та конкурентоспроможність України як юрисдикції в регіоні. Без сміливих і неординарних кроків досягти цих конкурентних переваг буде складно. Реалізація реформ у фінансовому секторі сприятиме посиленню потенціалу України на шляху до перемоги, підтримці захисників України, створенню умов для повоєнного відновлення та стійкого розвитку національної економіки.

Артур Лаффер ще у 2015 році дав Україні дуже цінну пораду, яка досі залишається актуальною: «Вам слід наслідувати те, що робили європейці 150 або 100 років тому, а не те, що вони роблять зараз. Не робіть того, що роблять багаті зараз. Робіть те, що вони зробили колись для того, щоб стати багатими».

АНОТАЦІЯ

Солодчук М.В. «Особливості оподаткування фінансових установ в Україні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «07072 Фінанси, банківська справа та страхування» (шифр та назва спеціальності) за освітньою програмою «Податкова та митна справа» (назва освітньої програми)
Одеський національний економічний університет. Одеса, 2024.

У роботі розглянуто структуру фінансового ринку України, його чисельні показники та різноманітність підходів до визначення, його характерні риси і основні проблеми, питання нормативно-правової бази оподаткування фінансових установ та інструментів фіскального регулювання. Автором проведена оцінка ефективності функціонування фінансових установ в Україні, проаналізовано рівень податкового навантаження на установи фінансового сектору. Виокремлено практику оподаткування фінансових установ під час дії воєнного стану. Проведено дослідження закордонного досвіду оподаткування фінансових установ, розглянуті можливості його імплементації у вітчизняну практику і розроблені пропозиції по вдосконаленню оподаткування фінансових установ в Україні.

Запропоновано: активізувати стимулюючу функцію податкового регулювання, знайти баланс між потребами держави та банківськими установами як платниками податків, вдосконалити нормативно-законодавчу базу оподаткування фінансових установ тощо.

Ключові слова: фінансовий ринок, нормативно-правова база, оподаткування фінансових установ, податкове навантаження, фіскальне регулювання.

ANNOTATION

Solodchuk M.V. «Peculiarities of taxation of financial institutions in Ukraine»

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "07072 Finance, banking and insurance" (code and name of specialty) under the educational program "Tax and Customs Affairs". (name of educational program) Odesa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The work considers the structure of the financial market of Ukraine, its numerical indicators and a variety of approaches to its definition, its characteristic features and main problems, issues of the legal framework for taxation of financial institutions and fiscal regulation instruments. The author assesses the efficiency of financial institutions in Ukraine and analyzes the level of tax burden on financial sector institutions. The practice of taxation of financial institutions during martial law is highlighted. A study of foreign experience in taxation of financial institutions is carried out, the possibilities of its implementation in domestic practice are considered, and proposals for improving the taxation of financial institutions in Ukraine are developed.

It is proposed to activate the stimulating function of tax regulation, to find a balance between the needs of the state and banking institutions as taxpayers, to improve the regulatory framework for taxation of financial institutions, etc.

Keywords: financial market, regulatory framework, taxation of financial institutions, tax burden, fiscal regulation.